

CRIMINOLOGIE VAN DE KRUIMELDIEF (1987)**Het geloof in de oude wetenschap****Reactie op een column van Rudy Kousbroek****Andreas Burnier**

NRC 16 oktober 1987

Bij de voorbereiding van een lezing over moderne, abstracte kunst die ik onlangs in Den Haag moest houden, bladerde ik wat in mijn verzamelbundel *Essays 1968-1985*. Toevallig viel mijn oog daarbij op een artikel getiteld *Hedendaagse Inquisitie*, dat stamt uit *Hollands Maandblad*, jrg. 10, nr. 252, november 1968. Tot mijn verbazing zag ik dat in dit nu bijna twintig jaar oude artikel een polemiek voorkomt met een zekere Leopold de Buch (toenmalig pseudoniem van Rudy Kousbroek), die in essentie analoog is aan de discussie die hij een paar weken geleden weer heeft aangewakkerd. De kritiek van de Buch-Kousbroek circa twintig jaar geleden betrof mijn debuutroman uit 1965 (*Een tevreden lach*) en een positieve krantenrecensie die ik had gepubliceerd over prozawerk van de inmiddels wereldberoemde, toen in Nederland relatief onbekende Argentijnse schrijver Jorge Luis Borges.

Wie zich nog eens wil overtuigen van de volstreckte nutteloosheid van polemiek in het algemeen en die met Kousbroek in het bijzonder, moet vooral dit artikel *Hedendaagse Inquisitie* uit 1968 lezen en ter vergelijking Kousbroeks aantijgingen van twee decennia later en mijn weerlegging daarvan er naast leggen.

Kousbroek schrijft, in zijn paginalange dupliek van 9 oktober jl. in dit blad: ‘Wat is er toch gebeurd met de Ronnie Dessaur op wie ik gesteld was en die ik bewonderde, sinds zij de Hogere Sferen heeft ontdekt?’ Ik kan hem nu verzekeren op grond van het oude artikel dat hij nimmer op mij gesteld is geweest (als auteur), want meteen bij mijn debuutroman en bij mijn eerste krantenrecensies voor (toen) het *Algemeen Handelsblad* laaiden zijn emoties op en gaf hij daaraan al uiting in demagogische verdachtmakingen zoals wij die nu nog steeds van hem kennen. Waar de sympathie in het verleden ook gezeten moge hebben, zodra ik bellettrie en essays waagde te gaan schrijven, begon de kruimeldief de zijns inziens belastende losse citaten bijeen te graaien.

Ik herinner mij nu ook dat ik, in het kader van diens allereerste tegen mij gerichte polemiek in de jaren zestig, Rudy K. eens persoonlijk heb geschreven dat ik het zo'n gezeur vond. Kousbroek had namelijk, ook toen al, de neiging zijn argumenten alleen maar steeds omstandiger te herhalen en het ‘debat’ vooral te zoeken in insinuaties, bizarre associaties en via contaminatie. Nù heten de mensen zoals ik, wier argumenten hij niet kan of wil volgen al ‘moordlustige mystici’, toen waren zij zijns inziens alleen nog maar vervuld van ‘nationalistische en racistische doctrines’ (N.B.: dit was naar aanleiding van de roman *Een tevreden lach* en een bespreking van Borges!), heetten zij aanhangers van een ‘aliënatie-ideologie’ (dit woord doet werkelijk verouderd aan) en, daar-is-ie-weer, zij leden aan ‘een op onbegrip gebaseerde vrees voor wetenschap en techniek’.

Kousbroeks toon is wel wat schriller geworden in de loop der jaren, maar de kerninhoud van zijn 'kritiek' is nog steeds exact dezelfde. Repliek, letterlijk: via krantencolumns, of indirect: via een litterair en essayistisch oeuvre en een wetenschappelijke loopbaan, is aan zijn gefixeerde emoties klaarblijkelijk niet besteed. De ironische brieven die Gerard Reve in 1985 in NRC Handelsblad aan deze angstige misdienaar van de encyclopedische Wetenschap heeft geschreven, waren kennelijk ook al niet in staat zijn misrokje te doen opwaaien.

Als ik als auteur zeg, dat ik iets geheel anders, of zelfs het tegendeel, wil mededelen in het verhaal of het betoog van mijn geschriften dan wat Kousbroek daarin wenst te lezen, zou deze, als lezer, kunnen opponeren dat ik dan wel erg slecht en onduidelijk schrijf en dat het tijd wordt dat ik eens iets aan mijn stijl ga doen. Maar het enige wat de kleptomane citatendief als verweer kan bedenken, is dat ik 'lieg' (uiteraard zijn andersdenkenden niet te vertrouwen in zijn universum) en dat ik, ongeacht wat ik daarover zelf heb te melden, precies al datgene beschrijf en tracht te evoceren, dat hij stevast bij zijn tegenstanders meent te ontwaren. Als Kousbroek in de spiegel kijkt, meent hij dat hij zijn benedenbuurman en vooral -buurvrouw ziet en deze heeft, ongeacht wat zij zegt, schrijft of beoogt, voor hem nu eenmaal de volgende eigenschappen: antirationalistische, 'nationalistische en racistische' tendenzen; onverdraagzaamheid jegens andersdenkenden; onbegrip voor Wetenschap, zoals Kousbroek denkt dat wetenschap, voor eeuwig verward in haar negentiende-eeuwse vormen, moet zijn en blijven.

'Brigadier, je hebt gelijk,' is wat wij vroeger in het café zeiden tegen dronken mannen, die maar bleven doorjennen. Wie niet vatbaar is voor informatie, verweer of weerlegging, moet het maar doen met hoon. Ik stel overigens voor dat Kousbroek zijn agressie nu maar eens een poosje verlegt naar de filosoof Hans Jonas, die - blijkens een artikel in hetzelfde CS van 9 oktober 1987 - ook al vindt dat er, op grond van ethische normen, door de morele opvoeding enerzijds en de wetgeving anderzijds, soms beperkingen mogen worden opgelegd aan mensen die de vrijheid van anderen aantasten. 'Let op, Rudy, daar vliegt nog een vogeltje!'

Terwijl Kousbroek voortgaat met het branden van kaarsen voor zijn negentiende-eeuwse versie van Wetenschap, zoals hij die indertijd op de HBS heeft leren kennen, hoop ik nog een poosje mij aan nuttiger dingen te kunnen wijden dan een voor derden waarschijnlijk wel erg verwarrende polemiek over alles wat ik niet gezegd heb, niet bedoel, maar waarvan de mathemaat van de aaibaarheidsfactor vindt, om hem moverende redenen, dat ik het toch wel moet bedoelen. Ik zal geen pogingen meer doen deze al bijna twintig jaar zo opmerkelijk geëmotioneerde 'rationalist' met feiten te overtuigen. Het heeft even weinig zin als voor een (in dit geval moedwillig) dove een lied te zingen. Mocht Kousbroek, bij gebrek aan andere stof, in eeuwigdurende herhalingen willen doorneuzelen over mij en anderen die hij voor 'nationalistische en racistische bestrijders van het Kwaad', respectievelijk 'moordlustige mystici' wenst aan te zien, dan doet hij maar zoals zijn hart hem ingeeft. 'Brigadier, je hebt gelijk.'